

LUNDS
UNIVERSITET

Författare: Vile Oyágüez Karlsson

Handledare: Erik Hannerz

I protest mot konsumtionslivet

- En kvalitativ uppsats om återbrukare och deras attityder till samhället

Lunds universitet

Sociologiska institutionen

Kandidatkurs SOCK04 HT-2019

Abstrakt

Denna uppsats, *I protest mot konsumtionslivet*, har som syfte att se hur människor lever utanför dessa ramar och hur deras verkligheter ser ut samt olika attityder och åsikter. Vad är det egentligen som gör att människor väljer att leva ”utanför” samhället? I uppsatsen har en kvalitativ studie gjorts där fem personer intervjuats och delat med sig av sina erfarenheter av återbruk samt attityder till samhället. Syftet har varit att få en så stor bredd på olika typer av återanvändning och hur detta kan skilja sig inom fältet. Som grund för detta arbete och för kontextualisering av fenomenet har teoretiker som Roland Paulsen och Zygmunt Bauman använts, som grund för samhällskritik av konsumtion och arbetets mening. Howards S. Becker och Pierre Bourdieu har använts för att beskriva utanförskapet och identitetsskapandet i det sociala rummet. Arbetet har delats in i de huvudsakliga teman: återbruk, konsumism, arbete, utanförskap och identitetsskapande. Utifrån teori och informanter kan vi se att det lösa fältet av återbrukare förenas i just återanvändning som grund, men att det även har gemenskap i aktivism, konsumtionskritik, identitet och miljömedvetenhet.

Nyckelord: Återbruk, konsumtionskritik, identitetsskapande, ekoaktivism.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte & frågeställning	1
2. Tidigare forskning	2
2.1 Freegans	2
2.2 Degrowth-rörelsen	3
2.3 Empire of scrounge	3
2.4 Behov av mer forskning inom återbruk	3
3. Teori	4
3.1 Konsumismens era	4
3.2 Det meningslösa arbetet	6
3.3 Återbruk, ett alternativ	7
3.4 Avvikelse och identitetsskapande	8
3.5 Teoridiskussion	9
4. Metod	10
4.1 Metoddiskussion	10
4.2 Urval	11
4.3 Teman för intervjuer	13
4.4 Etiska avvägningar och forskarmoral	13
4.5 Analysmetod	14
5. Analys	15
5.1 Återbruk	15
5.2 Konsumtion	18
5.4 Utanförskap och identitetsskapande	21
5.3 Arbete	24
5.5 Avfall, konsumismens baksida	25
6. Sammanfattande och avslutande reflektioner	27
8. Innehållsförteckning	29

1. Inledning

Dagens samhälle genomgår en stor förändring, människan tenderar att konsumera mer än någonsin och aldrig har vi slitit och slängt så mycket som vi gör idag. Om alla hade konsumerat lika mycket som genomsnittssvensken hade vi behövt 4 jordklot (WWF, 2018). Faktum är att Sverige ligger på 14e plats av länder med störst fottryck på klimatet (ibid). Vad blir konsekvenserna av denna förändring? Enligt WWF är detta katastrofalt, de skriver följande:

Överbelastningen av ekosystemen leder till allt från avskogning och torka till vattenbrist, förlust av biologisk mångfald och ökad koldioxidhalt i atmosfären. För att minska fotavtrycket behöver vi ställa om till en fossilfri ekonomi, halvera matsvinnet, kraftigt minska köttkonsumtionen och konsumera mer hållbart. Allt detta går att genomföra, om viljan finns (ibid).

Det verkar som att problemen som uppstår beror på vår konsumtion enligt WWF världsnaturfonden. Samtidigt fortsätter vi att konsumera allt mer varje år. Vanligtvis är argumentet för denna höga konsumtion att det är viktigt för en stark ekonomisk tillväxt, där den privata konsumtionen står för nästan halva vår BNP (Roos, 2019). Vi har alltså hamnat i ett dilemma där vi vill rädda miljön samtidigt som vi inte vill ändra roten till problemet, dvs vårt beteende gällande konsumtion och tillväxt. Alla lever dock inte på detta vis. Det finns människor och rörelser som utgår från ett annat synsätt och medvetet arbetar för att bromsa utvecklingen så mycket som möjligt. Genom att rota i containrar, laga trasiga saker och att aktivt leva resurssnålt har en subkultur av återbruk utvecklats, vilket idag blir allt vanligare.

1.1 Syfte och frågeställning

Jag är nyfiken på människor som väljer att leva utanför konsumtionssamhällets normer. Det vill säga att de lever utan att stödja kommersialismen, i olika former av återbruk och återanvändning av saker som av samhället anses sakna värde. Syftet är därmed att genom kritik av dagens konsumtion och synen på arbete få en inblick i människor som lever i protest mot detta. Antitesen är viktig för förståelse, för att få en insikt om konsumtion måste vi därmed förstå vad konsumtion inte är. Därmed är det av sociologisk relevans att se hur

människor lever utanför konsumtionssamhället, varför de gör det och på vilka olika sätt detta sker.

Följande frågeställningar utgår från:

- Hur skiljer sig olika typer av återbrukare ifrån varandra och vad binder dem samman?
- Varför väljer människor att leva utanför konsumtionssamhället och vad driver dem till denna ekoaktivism?

2. Tidigare forskning:

2.1 Freegans

Freegans – diving into the foodwaste of America är en kvalitativ etnografisk studie baserad på intervjuer och deltagande observationer genomförd av sociologen Alex V. Barnard (2011). Barnard undersöker fenomenet i likhet med denna uppsats syfte, en närhet och förståelse av människor som lever utanför konsumtionssamhället. I boken träffar han så kallade friganer som lever på det som kapitalismen kastar iväg, mat som hamnar i soptunnor och tomma bostäder som fylls av s.k. *squatters* som bosätter sig olagligt (Barnard, 2011, s. 7, s. 154–155, s. 177). Barnard är inte blygsam med att hävda att detta dels är en rörelse, dels en aktivism, som sker genom organisering, nya grupperingar och gemenskap som samhällets *outcasts* infinner sig i. Friganer definierar Barnard som:

People who employ alternative strategies for living based on limited participation in the conventional economy and minimal consumption of resources. Freegans embrace community, generosity, social concern, freedom, cooperation, and sharing in opposition to a society based on materialism, moral apathy, competition, conformity and greed. (ibid s. 10)

Bokens syfte är att synliggöra problemen som följs av det kapitalistiska samhälle vi lever i och hur människor både anpassar sig efter strukturer samtidigt som de även bojkottar det konsumistiska levnadssättet. Denna forskning har fokuserat på just friganismen, men vi kommer att se att det finns fler aspekter av återbruk och aktivism.

2.2 Degrowth-rörelsen

Degrowth-rörelsen är en antikapitalistisk och antitillväxtrörelse som började i Frankrike och har fått en stor framfart i främst Europa. I forskningsboken *Research on Degrowth. Annual Review of Environment and Resources* går författarna igenom rörelsens bakgrund, och kritiken som degrowth rörelsen lyfter fram mot dagens ohållbara samhälle, som skadar naturen, människan, sociala strukturers välmående på planeten (Kallis, et.al 2018). Nerväxt innebär en avskalning av produktionen och konsumtionen i samhället. En definition av degrowth är följande: “Degrowth is a new term that signifies radical political and economic reorganization leading to drastically reduced resource and energy throughput” (ibid s. 292). Roten till problemet är det ekonomiska system vi använder oss av baserat på mervärde och tillväxt. Det ekonomiska måttet som vi använder, BNP, bortser från påverkan av miljön, obetalt arbete som till exempel vård och måttet ökar hetsen om ständig tillväxt (Kallis. Et. al, 2018 s. 292–295). Men även hållbar utveckling kritiseras då även den grundar sig i ekonomisk utveckling och effektivisering som innebär en ökad belastning av vår planet. Det vi behöver göra är att ställa om och ha en livsstil som inte bygger på överdriven konsumtion och på så sätt bromsa den ekonomiska tillväxten genom exempelvis cirkulär ekonomi (ibid s. 297).

2.3 Empire of scrounge

Sociologen Jeff Ferrell dyker in i olika typer av återbruk och alternativa leverne i USA. Genom att själv leva på samhällets skräp och det som han rotade fram kom han i kontakt med en annan värld (Ferrell, 2006). Genom bokens gång beskriver han allt från hemlösa skräpplockare, skrothandlare, dumpstrare, ekobyggare, konstnärer och aktivister som han presenterar genom deltagande observationer och intervjuer. Detta är värld som Ferrell har kommit att kalla *the empire of scrounge*, översatt till svenska; tiggarriket, eller riket på rester (ibid s. 1–5). Ferrells bok går in på renlighet och smutsighet, vilket tydliggör hur skev vår samhällssyn har kommit att bli (ibid).

2.4 Behov av mer forskning inom återbruk

Vi kan alltså se att det finns mycket sociologisk forskning på just dumpstring, som grundar sig i kvalitativ, etnografisk och semantisk lära. Det finns även en del forskning som visar på

hur återanvändning och återvinning har en stor positiv påverkan på vårt klimatavtryck (WWF 2018, Naturskyddsföreningen 2015). Å andra sidan finns det en brist på studier inom andra typer av återbruk, hur fältet ser ut, vilken bredd den har samt konsekvenser för samhället. Vi kan se att forskningen har kommit en bit på vägen med olika bidrag när det gäller att hitta en förståelse och bredd på just friganism, återbruk och sociala rörelser. Dock finns det ett behov av att dels utveckla, dels att bidra med svensk sociologisk forskning inom fältet.

3. Teori

I syfte att förstå människor som väljer att leva utanför samhällets ramar används främst fyra olika sociologer och verk som grund för denna forskning; Roland Paulsen och hans bok *Arbetsamhället*, Zygmunt Baumanns verk *Konsumtionsliv*, Howard S. Beckers bok *utanför – avvikandets sociologi*, samt Pierre Bourdieus *kultursociologiska texter*. Utgångspunkten är att samhällets ändlösa konsumtion och skapandet av meningslösa jobb möjligen lägger grund för ett avvikande samt identitetsskapande i form av ekoaktivism. Teorin kommer därför att delas in i fyra delar: konsumismens era, det meningslösa arbetet, återbruk ett alternativ samt avvikande och identitetsskapande.

3.1 Konsumismens era

En central del av Zygmunt Baumanns bok bygger på att bena ut vad konsumism är och hur det skiljer sig från konsumtion. Konsumism är att omvandla vardagliga och basala mänskliga behov till att bli den viktigaste drivkraften i samhället, som styr vår vardag, social interaktion och vår självidentifikation (Bauman, 2008 s. 36). Från att ha varit ett drag eller en aktivitet, har det blivit en egenskap i samhället, det som kallas för Konsumtionssamhället. När konsumtion tar över den centrala roll som arbetet spelade i produktionssamhället är det konsumism. Bauman menar på att den individuella förmågan att behöva, begära och längta alieneras från individerna i samhället. Detta sätter konsumtionssamhället i rörelse samtidigt som den banar ut en vägriktning av sannolikhet för val och beteenden som vi manipuleras att följa (ibid s. 36–37). Men människan är inte bara slavar under tingen, utan genom konsumtion och ett överflöd av saker i kombination av kreativitet, skapas mänsklig samhörighet och relationer byggda på ting som om de vore levande (ibid s. 37).

Bauman skriver att vi aldrig har konsumerat så mycket som vi gör idag. Varje år slås rekordet på hur mycket som konsumeras. Vi är så besatta av tillväxt att man nästan kan tro att det har kommit att bli vår religion. Detta har givetvis sina konsekvenser, för att kunna ha en ökad tillväxt behöver vi ha en ökad konsumtion, men även en förändrad syn på värde där vissa ting och tankesätt förkastas och andra romantiseras. (ibid. s. 37). Bauman menar på att detta är en del av receptet i kapitalistiska samhället. Han skriver följande: ”Att en produkt bara används och kommer till nytta under en kort tid är en del av marknadsföringsstrategin och vinstberäkningen: detta finns förutbestämt, föreskrivet och ingjutet i konsumenternas bruk genom förhålligandet av nya (dagens) erbjudanden och nedsvärtandet av gamla (gårdagens).” (ibid s. 28). Vilket betyder att konsumtion blir nödvändig för att kunna ha en tillväxt, och för att byta från det du redan har till något annat måste du övertalas att det du redan har är mycket sämre menar Bauman (ibid).

Genom att köpa nytt och göra sig av med det gamla som har nått sitt bäst före datum hamnar oerhörda mängder i soptunnan. Detta tankesätt, ”att gammalt är dåligt” skapar ett missnöje, som är svårt att komma ur. Bauman menar att det centrala konsumistiska sättet att hantera missnöjet är genom att göra sig av med objekten som framkallar själva missnöjet för att införskaffa det nya (som ett sätt att städa och starta om på nytt). Konsumismen nedvärderar varaktighet och sätter negativt klang på “gammalt”, med föråldrat och inte mer värt än att slängas (Bauman, 2008 s. 28–30).

Det går helt enkelt inte att tänka sig ett konsumtionssamhälle utan en industri av avfallshantering som är gigantisk. Han skriver följande: ”Det är tack vare den stora förslösningstakten och den allt kortare tiden mellan begärets växande och slocknande som subjektivitetsfetischismen hålls vid liv och blir trovärdig trots den ändlösa rad av misräkningar det leder till” (ibid s. 28). Bauman menar alltså att det är den ändlösa konsumtionen som är bränslet i vår njutning samt frånvarande av vad som sker. Detta påverkar inte bara samhället, utan även oss som människor som låter våra egocentriska drag styra oss (ibid).

Vi blir bortskämda och naiva, som tror att alla problem och utmaningar kan lösas med nya ting. Bauman anser att tillskillnad från ömsesidiga relationer med människor som kräver ansträngning och engagemang lovar en relation av konsumistiska bruk lycka och mening genom en enkel och problemfri väg: att konsumera mera. Det blir en verklighet där ens jag

(ego) sätts i centrum och blir det viktiga att tillfredsställa (ibid s. 30). Bauman ger oss här en tydlig konsumtionskritik och en bristande ekonomisk rationalitet som vore intressant att testa i praktiken.

3.2 Det meningslösa arbetet

Konsumismen är tätt förknippad med arbete och det som Paulsen kallar för Arbetssamhället. Istället för att befria människan från arbetets börda som tekniken hade kunnat göra så har den förslavat oss ytterligare. År 1813 kunde en textilarbetare producera vad som 40 år tidigare hade krävt 200 arbetare. Utvecklingen har fortsatt i samma riktning. Arbetskritiken är enkel i sin fråga: om vi ökar vår effektivitet med teknologi, varför kan vi då inte befria oss från det arbete som vi ser som tvång? Sedan 1800-talet har vår tillväxt (BNP) i Sverige 20 dubblats, vilket innebär att det 20 personer gjorde då kan idag en person utföra. Paulsen menar på att det är den ideologiska kraft som övertalar oss att fortsätta arbeta oavsett behov (Paulsen, 2010 s. 10, s. 78–79).

Detta leder till en överproduktion samt en mängd meningslösa jobb. Faktum är att vi idag arbetar mer än vad vi har gjort under nästan hela vår mänskliga historia, förutom den mest brutala tiden av industrialiseringens dagar under 1800-talet. Paulsen anser att vi växer upp och indoktrineras till att bli prestationsfixerade tävlingsmänniskor. Genom att vi lär oss av och glömmer hur det är att vara människa utanför arbetet, har vi hamnat i ett arbetssamhälle (ibid s. 79–80).

Paulsen menar att arbetssamhället är tätt förknippat med kortsiktigt tillfredsställa stimulans. Idag ser samhället ut på så sätt att kapitalet koncentreras i ett fåtal händer, (ett kvasi-monopol där stora företag kontrollerar världsmarknaden). Det är inte så enkelt som utbud och efterfrågan, utan det produceras på vissa håll för mycket och på andra håll alldeles för lite. ”Att Europas bönder tvingas dumpa mjöl i sådana mängder att det årligen motsvarar hela sjöar betyder inte att världens behov av mjölk är tillfredsställt” (ibid s. 97). Ekonomin grundar sig snarare i att sälja med pengar i fokus och reklamindustrin bygger på att skapa behov och att få oss konsumera sådant som vi ”inte behöver”. Vi har alltså gått från en behovsekonomi till en överflödsekonomi (ibid s. 98–99).

Samhällsbedrägerier som vi utför ger enligt Roland Paulsen upphov till flertalet sjukdomssymptom. Han menar att vi gör detta i konsumtionssfären genom att skapa pseudobehov, som trots denna superökning av saker ändå hamnar på soptippen. Det sker även i produktionssfären där arbetsmarknaden är full av meningslösa yrken och under ytan grundar sig i makt och underordning, medan vi slösar bort våra liv. Han menar att: ”Enbart genom civilisationens degeneration, genom masskonsumtionens psykos, produktionens dimridå och arbetsbegreppets förlorade mening har vi således en kris som redan är här och som stavas “arbetssamhället” (ibid s. 219). Vi har alltså fastnat i ett samhälle som där inte människan är i centrum, utan snarare merskapandet.

3.3 Återbruk, ett alternativ

Givetvis finns det alternativ, vilket Paulsen väljer att kalla för materialkonsumtionsrelaterad ekoaktivism, vilket helt enkelt innefattar människor som i protest väljer att leva utanför konsumtionssamhällets ramar (Paulsen, 2010 s. 212). Han går igenom ett visst antal exempel, som är följande: friganism (dumpstring, dvs att leva på mat som slängs från butiker), gleansing (tillvarata på svinn från jordbruk, som exempelvis fulfrukt som inte skickas till butiker då de inte passerar vår bild av hur exempelvis en morot “ska se ut”) och squatting (som är att ockupera övergivna byggnader och lägenheter). Han tar även upp halvkommersialiserad ekoaktivism, som exempelvis secondhandshopping och bytescirklar (ibid s. 212).

Arbetsamhällets irrationalitet förbjuder dessa aktiviteter då de inte följer samhällsstrukturernas ramar och då de ses som ”sanitära olägenheter”. Mat som inte kan säljas förbjuds av lag och regler att erbjudas till människor, och blir inlåst i containrar som tillhör ägaren till sophantering. Att ta svinn från jordbruk räknas som stöld av privat egendom (trots att den ruttar på åkrarna) och att squatta anses vara ”illegalt intrång på privat område”. Dessa typer av återbruk är olagliga av den anledning att det inte bidrar till en av samhället reglerad konsumtion, en konsumtion som varken bidrar till ökad tillväxt, ökad omsättning eller ökad sysselsättning (ibid s. 212). Roland Paulsen anser därför att dessa aktiviteter därav får ett subversivt värde. Han skriver följande: ”De utgör exempel på vad Feenberg (1999a) kallar för subversiv rationalisering, dvs en rationalisering som istället för att cementera sociala hierarkier kullkastar dem” (ibid s.112).

Detta innebär en aktivism där konsumtionskritiken får människor att handla och begå brott i protest mot konsumtion som grund. Därmed behöver vi förstå avvikelsen hos dessa individer.

3.4 Avvikelse och identitetsskapande

Beckers stämplingsteori och tes i sin bok om utanförskap är tydlig. Avvikare är människor som bryter mot en samförstådd regel, formell och/eller informell (Becker, 2006 s. 20). När människor som inte har överensstämmande åsikter, attityder och inte lever efter de sociala regler som finns i omgivningen betraktas dessa personer som avvikande och annorlunda från resten av gruppen. Enligt Becker är avvikande beteende grundat i samhället. Han menar även att avvikelse inte är en egenskap hos en individ, utan snarare något som uppstår mellan de avvikande och urgruppen, dvs hur omgivningen svarar på individens beteende. Med följd stämplar samhället personer, med avvikande beteende, som outsiders. Det är alltså ett normativt beteende som har makten att bestämma vad som är accepterat i samhället (ibid s. 22–23). I boken utgår han från sina etnografiska studier i hur det kan gå till att ”bli marijuanarökare”, men tar även upp exempel som dansörers situation i utanförskap, och jazzmusikers avvikelser som en konsekvens av samhällets dömmande (ibid s. 41, s. 79, s. 85).

Konsekvenserna av utanförskapet blir följande: för det första illegitimerar de avvikande normerna som är fasthållna i den sociala gruppen, och lagarna som medförs. Det skapas en desto större splittring mellan urgruppen och den avvikande. För det andra faller det naturligt att hitta en gemenskap och en ny grupp där ens avvikelse inte är ett utanförskap, men snarare välkomnande (ibid s. 26).

En av sociologins främsta sociologer, Pierre Bourdieu kan också bidra till vår förståelse gällande skapandet av identitet i förhållande till omgivning med hjälp av hans begrepp abitus, fält och kapital. Bourdieu avser habitus som ett system av dispositioner som tillåter människor att handla, tänka och orientera sig i den sociala världen (Bourdieu, 1995 s. 18–19, Broady, 1993 s. 300–301). Habitus är vår sammansatta identitet och summan av våra sociala upplevelser, kollektiva minnen och sätt att röra sig. Broady skriver: ”människors habitus, som formats av det liv de dittills levt, styr deras föreställningar och praktiker och bidrar därmed till att den sociala världen återskapas eller ibland - nämligen i händelse av bristande överensstämmelse mellan människors habitus och den sociala världen – förändras” (Broady, 1993 s. 300). Bourdieu menar inte att vi är determinerade i vårt habitus, utan att vi kan i viss

mån röra oss utanför och påverka de ramar som omger oss, som han kallar för fältet eller det sociala rummet. En aktörs sociala position i ett visst område skapas genom interaktion mellan fältets normer, aktörers habitus och de olika kapital som infinner sig i det sociala rummet (Bourdieu, 1995 s. 15–16, s. 18–19, Broady, 1993 s. 16–17). Därmed är ett fält en grupp av människor som förenas genom gemensamma intressen, där en maktkamp om position skapas. Våra olika kapital är våra tillgångar, som Bourdieu delar in kulturellt kapital, ekonomiskt kapital och socialt kapital. Den första innefattar framförallt utbildning, kompetens och språkfärdigheter. Det ekonomiska kapitalet är just pengar, inkomster och andra ekonomiska tillgångar. Och den tredje typen, det sociala kapitalet avser ens kontaktnät, där kunskaper inom sociala regler, vänner, familj där människor med position inom fältet är en tillgång (Bourdieu 1995, s. 16–17, Broady 1993 s. 307). När våra olika kapital tillskrivs värde, blir de till symboliskt kapital. Det symboliska kapitalet är inget kapital i sig, utan snarare ett tillstånd i de andra tre kapitalformerna. Ett kapital blir symboliskt när det erkänns av andra i fältet (Bourdieu, 1995 s. 97–98).

3.5 Teoridiskussion

Baumans teorier upplyser om vilka brister konsumismen har på ett tydligt och utförligt sätt, som behövs för att få en förståelse av situationen och varför människor väljer att ta avstånd. På samma sätt som Bauman ger oss en förståelse av konsumism bidrar Paulsen med en bred bild av arbete och mening, inte minst gällande kritisk ekoaktivism. För det första tror jag att denna grupp av materialrelaterade ekoaktivister, eller mer passande; *återbrukare* är en bredare grupp än vad Roland Paulsen skriver. Visserligen är friganer (dumpstrare), gleansare och squattare en stor del av återbrukare, men det finns fler varianter. Barnard skriver i sin bok *Freegans* att det finns många fler typer av friganer. Exempelvis konstnärer som arbetar och återskapar ”skräp”, människor som lagar saker som behöver repareras, backpackers som lever gratis och byggnadsmaterial-återvinnare (Barnard, 2011 s.10). För det andra anser jag inte att denna ekoaktivism kan begränsas endast till subversiv rationalitet, än mer troligt så finns det andra faktorer som får människor att sträcka sig så långt som de gör i återbruket, en jakt på något mer än bara protest. Det är av högsta relevans att söka svar på vad som driver människor till denna ekoaktivism.

Becker och stämplingsteorin är förstås inte ny, den är en klassiker, men har definitivt relevans än idag och är en tidlös teori som får oss att förstå hur människor avviker i sociala sammanhang. På liknande sätt som marijuana-rökare och dansörer hamnar i utanförskap är det troligt att ekoaktivister och återbrukare i dagens svenska samhälle genom normkritik och opassande aktiviteter blir utstötta och därmed så kallade outsiders. Därmed kan vi använda Becker för att granska huruvida olika varianter av återbruk ses som accepterat av samhället eller ej, och ifall det är ett avvikande beteende.

Bourdieu's teorier kan förklara hur fältet av konsumtionskritik och återbruk ser ut. Hur ett habitus utvecklas med återanvändning i fokus. Bourdieu blir intressant i förhållande till utanförskapet, där det dels kan ses som en förlust, och som en dålig social position ett fält. Samtidigt som det kan ses som en högre position i ett annat fält som skapas i de gemensamma intressen som bildar återbruket.

4.0 Metod

4.1 Metoddiskussion

Då syftet är att undersöka hur olika typer av återbruk ser ut och varför människor väljer att leva utanför konsumtionssamhället har jag valt att genomföra en intervjustudie. Kvale menar på att intervjuer kan ge en mångsidig snarare än heltäckande bild av den intervjuades livsvärld. Genom kvalitativa intervjuer får jag tillgång till personers livsberättelser och attityder, vilket ger mig deras bild av samhället, konsumtionslivet och återbruk (Wästerfors & Rennstam, 2015 s. 28–29). Detta i kombination med att göra en etnografisk, deltagande observation erbjuds en bredare bild och ger en bra inblick i hur dessa människor lever och vad som får dem att välja stå utanför "normerna". Marcus Persson menar på att en kombination av metoder inom kvalitativ forskning är optimalt, han skriver följande i sitt verk: "I många texter som behandlar kvalitativ metodologi poängteras observationers betydelse parallellt med intervjuernas. Observationer används vanligtvis för att komplettera och berika insikten i det som ska undersökas" (i Sjöberg & Wästerfors, 2008 s. 41). Något som passar sig utmärkt för denna uppsats syfte.

Genom deltagande observation går det att få en inblick i hur personerna arbetar, vad de sysslar med och vad de har för livsstil. Deltagande observation och fältarbete är nödvändigt

för att komma så nära så möjligt, något som är svårt att få på andra sätt. Metoden innebär att man är ”ute på fältet” bland deltagarna, i situationer som dessa upplever som naturliga och där man socialt interagerar (Fangen & Sellerberg, 2011 s. 37–28). Fördelarna med deltagande observation är just förstahandsupplevelser, att komma närmare människors verklighet och få personlig kunskap om forskarobjekten (ibid s. 39). I fältarbete är det viktigt att hitta en balans mellan åskådare och deltagare i förhållande till personerna som studeras. Av denna anledning har observationsrollen tonats ned genom att gå in i så nära interaktion med personerna som möjligt samtidigt som jag har varit tydlig med min forskarposition och att avslöja mitt syfte (ibid s. 52). Anledningarna till denna kombination av metoder är närheten och tryggheten som utvecklas med att man gör informanten bekväm, för att få tillit och för att personen ska visa sitt verkliga jag. På så sätt undviker vi att intervjuareffekten blir för stor. När det gäller personlig identitet finns det faktorer som kön, ålder och etnicitet i min roll som intervjuare kan påverka resultatet (Denscombe, 2008 s. 277), vilket förhoppningsvis har minimerats genom närheten. Under de deltagande observationerna gjordes fältanteckningar (se bilaga 2–5).

Intervjuer har fördelen att gå på djupet och ställa frågor som inte går att få svar på lika utförligt genom exempelvis enkäter. Då syftet är att få en berättelse har det lett mig till att utföra djupintervjuer, som är semistrukturerade och tematiska (Denscombe, 2008 s. 268). Anledningen är att det inte går att på förhand veta exakt vart intervjuerna leder någonstans, och därför kan det komma sig att bestämda frågor inte passar sig alls. Att styra intervjun för mycket vore ej fördelaktigt då det är personens tankar och berättande som är intressant i detta fall. Å andra sidan är det viktigt att hålla sig till ett antal bestämda teman, då informationen ska ha relevans och hålla ett fokus till ämnet som ämnas att undersökas, för att sedan kunna koda och analysera. Av denna anledning passar sig inte en ostrukturerad intervju uppsatsens syfte. (ibid s. 267–269). Ett alternativ hade kunnat vara att göra gruppintervjuer, men detta har bortprioriterats då resultatet av intervjun kan variera stort beroende på deltagare. Det finns en större risk att fokuset tappas när det är flera personer i intervjun (ibid s. 270).

4.2 Urval

Att forskningsmässigt komma in i fältet har inte varit några hinder tack vare mitt tidigare intresse och kontakt med konsumtionskritiska kretsar, sociala organisationer som arbetar återskapande samt andra människor som dels eller helt lever på återbruk. Med kunskap och språkfärdigheter inom området, har det möjliggjort att ta sig nära och komma i kontakt med

informanter. Under studiens gång har det visat sig att återbrukare gärna delar med sig om ”det alternativa levnadssättet”.

Olika typer av återbruk kan skilja sig väldigt mycket från varandra. Det kan också finnas tydliga mönster, vilket ämnas att titta närmare på. Hypotetiskt kan en dumpstrare, som hoppar ner i sopcontainrar vara helt annorlunda från en person som syr om och lagar gamla kläder, eller från en person som skapar konst av skräp. För att fånga denna bredd behövs ett subjektivt urval grundat på variationsurval (Denscombe, 2008 s. 67–68). Vilket i detta fall innebär att likartade mönster har identifierats genom att eftersträva en variation inom fenomenet.

Samtidigt avgränsas forskningen till att endast granska materialrelaterat återbruk, d.v.s. en användning av material (där exempelvis squatting eller resande inte räknas in). Områden inom återbruk som syftas att få en inblick i är följande: friganism (mat), återanvändning av byggmaterial, reparation av teknik, återskapande av kläder, samt konstnärligt arbete av ”skräp”. Detta är 5 olika typer av återbruk. Med dessa områden har det lett mig till att intervjua en person från vardera av dessa fält. Detta skapar en tydlighet och en distinktion mellan personerna och de olika typer av återbruk som är fördelaktig. Nackdelen är just att det endast är en från vardera typ av återanvändning.

Som nämnt ovan har tidigare kunskaper inom fältet möjliggjort att ta sig runt relativt fritt och kommit i kontakt med människor som förenas i just återbruk och återanvändning. Följden har blivit användning av bekvämlighetsurval, som har styrts av ett variationsurval. I och med att det med bekvämlighetsurval finns en risk att man väljer att intervjua människor som liknar en själv och ens egna sätt att se på verkligheten eller att man av enkelhet kommer i kontakt med de personer som är extroverta och som syns medan de som håller sig mer gömda faller bort i ens urval har subjektivt urval eftersträvats i så stor utsträckning som möjligt (Denscombe, 2008 s. 67–68, s. 71). Detta har utförts genom maximal variation, där personer har valts efter att hitta så mycket olikheter som möjligt på olika typer av återbruk, för att se vad som skiljer dessa åt och vad som förenar dem. Man hade kunnat göra ett slumpmässigt urval av informanter, men det hade medfört en risk av att personerna inte skulle tjäna syftet av bredd inom forskarfrågan, då detta är en relativt liten grupp (ibid s. 61).

4.3 Teman för intervjuer

Utifrån tidigare forskning, närmandet av återbruk och teori leder detta till ett antal teman som låg till grund för mina semistrukturerade intervjuer. För att studera hur återbruk ser ut och hur det kan skilja sig beroende på inriktning samt hur varför människor väljer att leva utanför konsumtionssamhället har undersökningen utgått från följande sju teman (för intervjuguide, se bilaga 1):

- Syn på samhället
- Konsumtionskritik
- Ekonomisk hållbarhet
- Arbetsskapande – meningsskapande
- Viljan att sticka ut
- Att leva på andras bekostnad
- Renlighet – smutsighet

Alla dessa teman kopplas till tidigare forskning och teorier inom konsumism, samhällskritik, identitetsskapande och återbrukandet i praktik som används i detta arbete. Dessa teman ger det som krävs för att kunna svara på syftet.

4.4 Etiska avvägningar och forskarmoral

Det är viktigt att hålla deras identiteter hemliga såvida informanterna inte vill motsatsen. Av denna anledning har valet gjorts att inte utge deras riktiga namn, och detaljer som kan riskera att blotta deras identiteter. Samtliga har även godkänt att deras berättelser och aktiviteter använts i denna uppsats. Som Billy Ehn och Peter Öberg skriver i boken *Många kvalitativa metoder* är det viktigt att det finns ett informerat samtycke och att det grundar sig i ett ömsesidigt förtroende och ett garanterat frivilligt deltagande under hela forskningsprocessen (Fangen & Sellerberg, 2011 s. 67). Det finns en medvetenhet om att fenomenet återbruk är i gränslandet mellan lagligt och olagligt. I vissa fall kan detta bryta mot lagen när det handlar om att ”sno sopor” eller att ”gräva i en annans container”. Vilket också är intresset av just detta fenomen, d.v.s. benägenheten att bryta mot lag och regler för det man vill åstadkomma. Samtidigt får man aldrig glömma att man handskas med en annan människas liv i en biografisk forskning (ibid s. 67). Upplevelsen i samtliga fall är dock att de intervjuade har haft

ett stort engagemang i att berätta sina upplevelser och dela med sig av sina erfarenheter inom återbruk. Inte heller har något känsligt visat sig som har behövt avvägas etiskt för användning av forskning. Här är följande informanter med pseudonymer (för observationsanteckningar, se bilaga 2–5):

- Intervjuperson 1: Johan, driver ett företag som arbetar med reparation och lagning av kläder. Han har erfarenhet av att jobba med återanvändning, kan mycket om cirkulär ekonomi och att samtidigt vara egenföretagare.
- Intervjuperson 2: Oskar, är lärare i en återbrukskurs på en folkhögskola. Här lär sig eleverna att bygga “tiny-houses” av återanvänt material som de hittar i containrar. Direkt byggnadsrelaterat återbruk.
- Intervjuperson 3: Alex, är återbruksdesigner som just nu är aktiv i en kreativ mötesplats och Maker space i Malmö där återanvändning och lagning är centralt. Konstnärskap baserat på återanvänt material
- Intervjuperson 4: Sara, är aktiv och ansvarig i en social förening i Malmö. Hon samordnar och organiserar ”foodsaving”. Med erfarenhet av mat och friganism. Matrelaterat återbruk
- Intervjuperson 5: Liam, som är tekniskt kunnig, hittar ny användning av gamla teknikprylar och tycker om att laga det mesta han har runt sig. Han aktiv på en social förening där han sköter administration. Exempel på tekniskt återbruk.

4.5 Analysmetod

Efter varje intervju har en transkribering genomförts. Efter bearbetning av materialet lästes de transkriberade texterna grundligt ett flertal gånger. Med Rennstams och Wästerfors riktlinjer i boken *Från stoff till studie* gjordes en koncentrerad av det empiriska materialet, vilket innebär reducering till kortare innebörder eller teman. Därefter gjordes tolkning av materialet, där sökandet efter det underliggande temat i fokus (Wästerfors & Rennstam, 2015 s. 30–31). Utifrån de teman som intervjuguiden grundats på i förhållande till resultat har fem centrala områden med utgångspunkt i forskningsfrågan utvecklats. De områden som lägger grund för den tematiska analys som genomförts är följande: Återbruk, konsumtion, identitetsskapande, syn på arbete och slutligen avfall. Samtliga informanter har placerats in i dessa kategorier för att sedan ha ställts emot varandra och jämförts, för att hitta likheter och skillnader i exempelvis beteenden, attityder och åsikter.

5.0 Analys

5.1 Återbruk:

För samtliga informanter är återbruk centralt i vardagen. Sara menar att hon alltid har varit intresserad av hållbarhet. När hon började arbeta på en festival så valde hon att ansvara för återvinning som hon sedan förändrade till att bli fokusera på återbruk, och hållbarhetstänk. När hon sedan flyttade ner till Malmö utan någon plan eller något bestämt kom hon i kontakt med en social förening i Malmö som arbetar för gemenskap, och har volontärarbetat på heltid i 3,5 år. Här jobbar hon med att samordna mat som butiker och restauranger skänker till den sociala föreningen istället för att slänga det. Därefter kan vem som helst hämta maten på plats, vilket innebär att maten varken behöver slängas eller dumpstras. Sara ser mat som den fundamentala delen av deras verksamhet och att det är allas grundläggande rätt, vilket de försöker förverkliga då samhället inte tar sitt ansvar. Hon säger följande: ”För om mat är tillgängligt för människor kan man spara tid, men också ekonomiska resurser. För då kan du exempelvis jobba mindre, och engagera dig mer.” Sara köper aldrig någon mat och hon behöver heller aldrig köpa några kläder. Genom freeshopen de har haft på föreningen har hon alltid bytt kläder utifrån smak och säsong. Hon menar även att det är så mycket bättre att dela på saker än att alla ska ha sina egna prylar. Istället för att 15 personer i ett hus har en borrh eller en stege som man nästan aldrig använder är det mycket bättre att alla delar på den och har den i ett tillgängligt utrymme.

För Oskar som har växt upp på en bondgård i Småland kom det sig naturligt med återbruk och att leva självförsörjande. Han har i sin uppväxt sett hur man kan restaurera och ta vara på gamla saker. Det som introducerade honom var av att jobba i byggbranschen och att se den extrema konsumtionen av resurser och material. Oskar har alltid haft ett sparsamhetstänk när han har jobbat med material, och försöker att återanvända så mycket han kan, men är också tydlig med att kunderna inte vill ha gammalt material, utan att de för det mesta föredrar nytt. Just nu håller han på att bygga sitt eget hus, som är baserat på ett gammalt timmerhus som han fick gratis och har monterat ner för att sedan flytta det till sin gård och bygga upp det igen. Oskar håller även i en kurs i hållbart byggande på folkhögskolan där eleverna lär sig att bygga tinyhouses, hus på hjul med återbrukat material. Han säger följande: ”Alla hus behöver inte se ut som hus, men det behöver inte se ut som en koja heller för det. Men ändå mån om att rent funktionellt ska det fungera.” På kursen åker de alla tillsammans till en återvinningscentral

där de får tillåtelse att plocka på sig vad de vill innan öppningstid. De hittar allt från fönster och dörrar brädor och tak. På frågan hur han ser på gammalt anser han att vi har mycket vi borde ta efter från gammal byggnadskonst och lägger tyngd på att vi idag tänker alldeles för kortsiktigt och snålar in på byggnader. Äldre byggnader håller längre och har ofta en finare utsmyckning, av den anledningen att arbetskraften var billigare och att man lade större fokus på kvalitet.

För Johan är återbruk centralt i vardagen. För honom handlar det om att leva minimalistiskt och han anser att vi inte behöver så många grejer som vi har. Något som han insåg efter att ha gått en så kallad vipasanakurs, som är en buddhistisk tio dagars meditation. För att kunna återbruka är synliggörandet av materialet viktigt för att det ska komma till användning. För om vi inte har saker tillgängliga så blir det att vi köper nytt istället. Han har grundat sitt eget företag och jobbar med fyra anställda skräddare som lagar och fixar kläder som kunder från hela Sverige skickar in för att få lagat. Han uppmuntrar alla att laga sina kläder istället för att slänga och köpa nytt. På frågan varför vi slänger så mycket svarar han:

Om vi har en soptunna en meter ifrån och du ska slänga den [saken], hur mycket miljökunskap du än hade pluggat så hade du slängt skalet där även fast det finns återvinning för frukt och matavfall, just för att det är närmare. Det är minsta motståndets lag tror jag.

Johan är även med och driver en proteströrelse och kampanj mot Black Friday, som grundar sig på en ändlös och icke medveten konsumtion. Genom att istället uppmuntra människor till ett cirkulärt konsumtionsmönster (secondhand, byta och laga) så undviker vi allt för mycket slit och släng.

För Alex började återbruket med second hand för några år sedan. Han menar att det inte alls hade med miljötank att göra till en början utan något som förändrades med tiden. När han var uttråkad hemma så försökte han att hitta saker han inte använde för att omskapa till något snyggare. Han gjorde bland annat lampor av LP-skivor och gamla kameror. Alex berättar om att han började en folkhögskolekurs som ligger i anslutning till en välkänd återbruksgalleria där olika butiker har sin verksamhet.

På den kursen lärde han sig hur man kan designa med hjälp av skräp och hur saker som slängs har ett större värde än vad man kan tro. I kombination med kursen gjorde han praktik på återanvändningsföreningen och har sedan dess varit aktiv där och hållit i workshops med genom att återbruka material och laga saker. Vid sidan av säljer Alex sin konst som han gör

av gamla saker och frilansar på olika företag för att ge dem en större miljömedvetenhet. På fritiden dumpstrar han en majoritet av den mat han äter. Återbruk för honom är att även ett sätt att komma närmare tingen vi har runt oss. Han tänker att DIY (do it yourself) är viktigt, vilket betyder att man gör sina egna grejer utifrån sin egen förmåga med de resurser som finns. Alex berättar:

Om man är stolt över något som man själv har gjort så är det större chans att man har det i sin egendom istället för att byta ut det var 5e år. Man får ett större ägandeskap för det man har. Så det är så med sentimentalt värde.

Vi kan se här hur viktigt det är med närhet och delaktighet till saker och dess process. Att skapa själv är därför viktigt för att inte vara för distanserad till objekt, precis som Bauman beskriver som taktiken bakom konsumism, att vara en bortkopplad konsument (Bauman, 2008 s. 30).

För Liam började intresset för att laga saker i tidig ålder. Han har alltid haft som vana att laga saker i familjens verkstad. Framförallt har han lagat teknik och hårdvara som mobiler och datorer. Han säger följande: ”En stol, ett bord, eller en tröja. Det är ju bara att pilla. Det låg inte så långt ifrån att leva med mindre konsumtion när jag inte hade så mycket pengar. [...] Det blir en livsstil bara. Ett sätt att leva på. Att återbruka mer än att konsumera.” För Liam började återbruket allt mer när han flyttade tillbaka till Sverige för att studera och han plötsligt inte hade så mycket pengar som han hade haft innan. Han började leva mer minimalistiskt och kom våren 2017 i kontakt med föreningen som intresserade honom. Han blev mer och mer aktiv och idag är han samordnare för alla som volontärarbetar på föreningen. Nu spenderar han i princip inget alls på mat eller kläder.

Vad vi kan se jobbar de alla med olika varianter av återbruk och skiljer sig i levnadsstil, där en är snickare, en är matraddare, en är designer, en är skräddare och en sista är teknikproffs. Ändå finns det likheter mellan personerna. 3 av 5 (Alex, Sara och Liam) lever i princip utan några utgifter alls, där nästan all deras vardag består av återbruk. Vi kan även se att de har hittat sin gemenskap i organisationerna de är med i. De är avvikare i den mån att de genom stämpling från samhället har tagit avstånd och hittat sina nya områden där de välkomnas, på samma sätt som marijuana-rökare i Beckers fall hittar sin gemenskap gör även mina informanter det (Becker, 2006 s. 41, s. 79). Oskar och Johan lever också ett ganska så enkelt liv, trots att de jobbar mycket och har egna företag, med liten konsumtion och med ett omhändertagande om det de har runt sig. Med det sagt är även de avvikare. När det gäller sakers värde och hur det gamla skiljer sig från det nya är det tydligt att informanterna delar

samma syn som Bauman. Hur det gamla nedsvärtas för att det nya ska kunna sälja (Bauman, 2008 s. 28, s. 37) något alla informanter är starkt kritiska till, med starkt motstånd.

5.2 Konsumtion

För att förstå varför människor väljer att leva utanför konsumtionssamhället måste vi först undersöka om dessa informanter lever utanför konsumtionssamhället eller ej.

Vi kan se ett tydligt mönster där samtliga intervjupersoner delar Baumans definition av konsumism, där konsumtion utöver ens basala behov är överflödigt. Konsumtionen har blivit själva bränslet till samhällsmotorn (Becker, 2008 s. 36–37). Trots att konsumtion skulle kunna innefatta vad som helst som vi människor förbrukar, syns det tydligt att det inte är så som det definieras enligt informanterna, utan det är snarare det vårdslösa hanterandet av saker och ting runt oss, där vi utvecklar en distans och en ignorans. Att alienationen är central i detta är tydligt. När vi inte har en delaktighet i processen av saker vi har kontakt med, från start till slut (fabrik till soptipp).

Informanterna delar alltså synen som både Paulsen och Bauman har om hur vi distanserar oss från tingen, och den enkla egoistiska relationen som vi kan ha till objekt (Becker, 2008 s. 30, Paulsen, 2010 s. 219). Det ter sig även tydligt att konsumtion i detta fall inte inbegriper sådant som människor idag är beroende av i vardagen (särskilt i städer) som kommunalt vatten, el och värme, eller kollektivtrafik. Informanterna är också tydliga med att även de konsumerar nya saker, men begränsat och med långsiktighet.

Med detta sagt kan vi se att informanterna lever i konsumtionssamhället (det är nästan omöjligt att helt vara utanför dagens samhälle), men att de lever utanför och i protest mot konsumismen. På det sätt som Paulsen beskriver som ekoaktivism (Paulsen, 2010 s. 212).

För Alex är det viktigt att vara resurseffektiv och att ha en medvetenhet i det man gör. Han menar att han är mer av en funktionsmänniska än vad han bryr sig om utseende, trots att det också har sin charm. Det handlar om att skapa sådant vars funktion är i centrum, inte det estetiska uttrycket:

Trendsamhället är ju också en del i slit och slängsamhället, där trender kommer och går hela tiden. Sen kan man fråga som om det är hönan eller ägget diskussion om huruvida kapitalism initierar trendsamhälle eller vi människor som hela tiden vill vara unika och sticka ut ur mängden.

Alex menar alltså att trender och just jakten på det unika eller att sticka ut ur mängden är något som är sammanflätat med kapitalismen och hur vi behandlar saker som om de inte hade något värde.

Oskar är tydlig med att det har att göra med kvalitet, och där kvittar det om det är nytt eller gammalt. Men ofta håller äldre saker bättre kvalitet än vad material som produceras idag har. Han är också tydlig med att faktorer som tid och plats är viktiga. Om vi inte har en stor yta att lagra vårt material så går det inte heller att återbruka bra. Och det gäller även att vara tidseffektiv, att rädda det finaste gamla fönstret är inte alltid värt det. Det är viktigare att vara praktisk och använda sig av sådant som man hinner med. Han menar att många människor är fåfänga som väljer att förändra saker hela tiden p.g.a. ytlighet och smak. Och ofta får Oskar kunder som vill byta interiörer som är helt fungerande men som inte längre passar stilen:

Men det är väldigt sällan som man renoverar något som är verkligen dåligt eller som man behöver. Det är när man kommer in och behöver byta en syll i ett timmerhus eller när man ska byta ut ett tak som har legat i 50 år och man känner att nu klarar den här bostaden sig i 50 eller 100 år till.

Även Liam är inne på samma spår. Han påpekar vilka brister det finns i ett samhälle där saker medvetet byggs för att inte hålla, enbart för att vi ska konsumera mer i framtiden. Det behövs hållbarhet och långsiktighet. Han tycker också att vi har blivit för bortskämda med att få allt när vi vill utan att behöva vänta.

Gällande konsumtion går han också in på reklam och hur den manipulerar oss. Med dagens teknik så övervakas våra aktiviteter och beteenden i mobiltelefoner och applikationer genom trackers som skickas till företag som Google och som sedan säljer vidare informationen till olika reklamföretag. Detta gör att vi pumpas av reklam anpassad och profilerad. Människan som är ett vanedjur vänjer sig vid allt det vi ser runt oss och skapar ett behov som inte fanns innan på samma sätt. Som även Bourdieu är inne på skapas dessa koder i symbios med kommersiella krafter genom medier som skapar vårt mode. (Broady, 1993 s. 95–95). Liam vill även särskilja hur konsumtionen idag skiljer sig från hans syn på hur konsumtion bör vara:

Att konsumera något för mig är väl för mig personligen att använda en sak tills den är slutförbrukad. Så att man inte kan använda den längre. [...] Men hela konsumtionstanken är väl att du ska kunna ta något och använda upp det du vill ha av det. Och sen lägger du det åt sidan, slänger det. Så att det inte är under ditt ansvar.

Johan tror på att konsumtionen idag ser ut som den gör på grund av något som han kallar för dubbelfeedback-teorin. Den bygger på att vi i fallet av produktion och konsumtion har fastnat i ett hamsterhjul av en specialisering:

Allting vi människor gör blir vi väldigt bra på, och när vi blev väldigt bra på att producera varor så blev de billigare. Och ju billigare desto fler köper dem, och desto fler som köper dem desto ännu billigare blir de. Och att då återanvända det vi redan har blir plötsligt mycket dyrare än det var för bara 10 år sedan.

Han menar också att konsumtion har blivit som en drog för oss. Att köpa nytt har ger oss dopaminkickar och får oss att må bra i stunden, medan serotonin är en långsiktig belöning för hjärnan. Serotonin är jämförbart med begreppet gud och dopamin är som djävulen menar Johan. Att gå till casinot är det dopamin, dricker man alkohol är det dopamin. Alltså kortsiktig njutning. Det vi bör sikta mot är en högre serotoninhalt och långsiktig njutning.

Sara pratar om att samhället inte är fungerande som det är just nu och vill hitta ett sätt, ett alternativ till ett kapitalistiskt system. Som grundar sig på delande och behovsbaserat. Hon menar på att vi måste jobba tillsammans för att kunna förändra saker till det bättre. Ersätta dåliga komponenter med bättre och börja med att skapa alternativ för att testa oss fram.

Ett tydligt mönster är att samtliga informanter har bilden av att konsumtion är införskaffande av saker som mat och saker som en privatperson på egen hand kan förbruka. Samhällelig konsumtion som el, vatten och infrastruktur inbegrips ej. Vi kan se att 3 av 5 (Sara, Alex och Liam) lever på låg ekonomisk grund. All mat de konsumerar kommer från sådant som hade slängts, deras kläder har de bytt sig till och de väljer ett liv som baserar sig mindre på kortsiktiga nöjen med pengar som grund. Vi kan även se att de tre skiljer är mer aktivistiska än de andra två när det gäller ställningstagande och alternativ levnadsstil. Vad som är intressant är att de även lever i stadslivet, i Malmö. Detta påminner väldigt mycket om Barnards forskning på friganer i New York, gällande attityder, aktivism och levnadssätt. (Barnard, 2011 s. 154–155). Visserligen kan vi se att mina informanter tillägnar allt mer tid i föreningsliv än vad de i boken Freegans gör, där det finns ett större motstånd till etablissemangen (ibid).

När det gäller pengar har de flesta av informanterna liknande åsikter. Sara uttrycker det på följande sätt:

Och om vi ser våra resurser och tid och vår kompetens som en typ av ekonomiskt medel eller något att ta dig fram med. Så kan vi minska vårt behov av pengar mer och mer. Många gånger sätter vi oss in i att vi har lönejobb, och när du får din ersättning. Vi räknar tid i pengar, och det får du ersättning för och då har du möjlighet att konsumera mer.

Att pengar endast är en typ av kapital är något som även Liam, Oskar och Alex tar upp. Om man inte har det, så behövs andra typer av kapital. Här står socialt kapital (kontakter) och framför allt tid i centrum. Tid är särskilt viktigt för informanterna i förhållande till pengar. Oskar tycker att pengar är överskattat och trångsynt, han menar att det finns många andra sätt att värdera saker på. Johan tycker i motsats att pengar är det bästa sättet, att byta med varor som potatissäckar eller exempelvis djur vore rent opraktiskt menar han.

Alla är överens om att det inte riktigt går att leva utan pengar idag, utan att det snarare är i en framtid vi kan tänkas göra annorlunda. De är alla kritiska till dagens samhälle och hur det ser ut. De är även optimistiska till ett annat samhälle, trots osäkerhet hur det skulle se ut. Här ser vi hur viktigt det ekonomiska kapitalet är för position i fältet, och för att mätta det habitus som vi utvecklar. (Bourdieu, 1995 s. 16–17).

5.3 Utanförskap och identitetsskapande

Liam berättar om hur han har fått kritik för sina vägval. Trots att familj och vänner inte tycker att det är fel för honom eller för samhället så har de alltid gjort motstånd och ställt frågor som ”är detta verkligen det du vill göra?”. Liam berättar:

Mycket försöka prata mig in i att ta ett vanligt jobb där jag kan tjäna pengar och ha en stabil inkomst för att kunna leva på det. Det motståndet finns ju. Vi är ju ändå mot samhällsnormerna. Äta matsvinn, bo kollektivt för det mesta. Utan pengar överhuvudtaget. Inte gå ut och ta en öl, utan hellre sitta hemma och dricka folköl.

Att leva som han gör, som återbrukare är emot samhällsnormen och han menar själv att han har ändrat sin umgängeskrets sen han flyttade till Sverige. För Liam är det definitivt ett identitetsskapande. Men det är kanske mest bristen på pengar som lägger grunden för det. Annars hade han antagligen också konsumerat mycket och haft en helt annan vardag. Han menar samtidigt att det har blivit en del av identiteten och att själva slit och släng mentaliteten

har blivit väldigt jobbigt för honom. Johan har däremot en helt annan syn på identitetsskapande:

Ja men om man kallar sig själv återbrukare så är det ju en ego grej. Något som JAG är. ”Jag är återbrukare, jag är vegan”. Det är något att leva upp till varje dag [...] Jag skulle påstå att det är något man gör, inte något som man är. Och antingen återbrukar man mer eller mindre och jag tror det viktiga är att sträva mot det och göra det om man vill. Och viljan ska inte komma från dopamin utan från att man tycker det är rätt väg o gå.”

Det handlar alltså inte om att sätta sig själv i centrum och skapa en identitet kring det, utan snarare att sträva mot något som man känner att man kan få ut av i längden. Till en början tänkte han mycket på vad andra skulle tycka om hans företag, men efter ett tag började han fokusera mer på det han tyckte var viktigt. Även Daniel menar att det började med att han tog åt sig livsstilen, och identiteten men att han sedan har gått ett steg längre.

Om vi kopplar detta till Becker och avvikande kan vi se att teorin stämmer in bra i skapandet av avvikare i form av ekoaktivism (Becker, 2006 s. 22–23). För de flesta av informanterna började det med normkritik och ett avvikande, vilket följdes upp med repressalier och ett stämplande från omgivningen. Som sedan har gjort att de avvikande har hittat en ny grupp av gemenskap, förenade av återbruk. Bourdieu skulle snarare gå in på hur det kännetecknar ett tillträde i ett nytt fält, där personerna inte än har utvecklat en stark social position i förhållande till andra aktörer i fältet. Men där ens kapital och habitus omvandlas till symboliskt kapital (Bourdieu, 1995 s. 15–16, s. 97).

Vad vi kan se är resultatet inte särskilt förvånande. Alla informanter har själva valt att ägna sig åt återbruk p.g.a. miljöaspekter, ekonomi och intressen. Det faller sig naturligt att vara emot konsumism ifall man återanvänder. Vad vi samtidigt kan se är att återanvändning och återbruk, second hand etc. har blivit allt mer i mode i samhället. Både Johan och Alex har blivit introducerade till detta genom att det är ”coolt”. I en tid där ordet klimatångest har dels har kommit in i ordlistan och blivit ett allt större fenomen, kan vi se att second hand och återbruk har blivit både mer populärt och mer accepterat. Då kan man även fråga sig om återbrukandet grundar sig på egna ekonomiska intressen, att marknadsföra sig som återanvändare är möjligtvis en succégärning. Vi kan ta Alex som exempel:

Också så vet jag att överklassen som vill konsumera bättre kan köpa en sån lampa och må bra, då kan de tänka sig betala lite extra för det. I mina ögon är det ett sätt att "trickle down", rip off the rich making cool unique objects.

Vi kan se att nästan alla informanter knyter sig an till identiteten "återbrukare" och att det är ett viktigt attribut som de sätter på sig själva (förutom möjligen Johan, som ser det som en akt snarare än en identitet). Här kan vi se att Beckers avvikarteori stämmer in utmärkt. Vi kan se hur återbrukare skapas i relation mellan individ och omgivning (Becker, 2006 s. 22–23). Det börjar med att personerna ser något som inte stämmer i samhället, som de tar avstånd ifrån (konsumismen), vilket gör att de hittar ett nytt fält som passar ens habitus (Broady, 1993 s. 300). Som normbrytare tvingas de bemöta repressalier från samhällsmekanismen, och än större splittringar skapas. Något som först endast var åsikter har kommit att bli till aktivitet, och identitet som blir till ett symboliskt kapital (Bourdieu, 1995 s. 97–98).

Samtidigt beskriver informanterna det som att återbrukandet har blivit mer accepterat i samhället och har dessutom synliggjorts. Alex beskriver hur möjligheten att dumpstra alltid har funnits, men att det inte har funnits vare sig behov eller nödvändighet. Sara berättar om hur butiker och privatpersoner har förändrat attityder till att rädda mat, från att ha varit nästan äckligt till att idag vara något självklart för många. Återbruk är idag mer accepterat i omgivningen än vad det var för bara några år sedan. Second hand-handeln har ökat så pass mycket att den i hög grad konkurrerar med andra butiker (Israelsson, 2019). Samtidigt som intresset för återanvändning och återvinning ökar. Det är fortfarande ett undantag och ett avvikande beteende, men kanske inte lika långt ifrån normerna som det har varit tidigare (Redaktionen, 2018). Detta är ett exempel på vad Degrowth-rörelsen är emot, ett konsumtionsbeteende som är detsamma, trots att det är "grönare" och mer klimatvänlig konsumtion, så gör vi inga drastiska förändringar för att ställa om våra levnadssätt (Kallis. Et. al, 2018 s. 297). Om vi applicerar Bourdieus teorier till detta, kan vi förstå det som att fältet av konsumtionskritik, som tidigare har varit litet och ett utanförskap, nu har blivit så pass stort att det har fått mer plats samt blivit mer uppmärksammat (Bourdieu, 1995 s. 16–19). Det "nya" och "coola" i det sociala rummet i jämförelse med det "aktivistiska" och agerandet för förändring.

Vi kan alltså se att det är samhällets normer och yttre press på konsumtion och arbete som gör att människor väljer att leva utanför konsumtionssamhället för att hitta ett annat fält. Av att koppla informanternas utanförskap till Becker och Paulsen kan detta även förklara just varför återbruk ses som en subkultur, en ekoaktivism och något alternativ, trots att det egentligen

inte är någon särskild företeelse. Med det sagt har löst sammansatta varianter av tillvaratagande och ”do it yourself” kommit att förenas i just identitetsskapandet. Denna gemenskap och subkultur är inte heller ny, men har allt mer kommit upp till ytan i takt med att konsumtionskritiken har ökat.

5.4 Arbete

När det gäller arbete har informanterna olika tankar. För Sara handlar effektivisering om att vi ska få bättre villkor och att vi ska lyssna mer på våra behov genom kommunikation och genom solidaritet. Om det handlar om att effektivisera med pengar och tillväxt som grund är det fel väg att gå. På frågan om vi jobbar för mycket svarar Sara:

Att ha ett 8 timmars jobb varje dag, det klart som fan att man inte orkar och är trött för att skapa ett alternativt samhälle som man gnäller på varje dag. Att gå och jobba varje dag och sen gå och rösta en gång var 4e år och tro att man gör en förändring, det funkar ju inte riktigt.

För Johan är effektivisering väldigt viktigt. Han menar att både effektivisering och tillväxt har fått en dålig klang, och att det lätt förknippas med kapitalism trots att det inte behöver ha med varandra att göra. Det är viktigt för allt att få växa, men att det inte endast ska vara utifrån pengar. Och där är effektivitet viktigt för att vi inte ska göra onödiga och meningslösa saker. Men han poängterar även hur effektiviseringsprocessen kan göra att människor inte känner delaktighet och ofta inte blir sedda för det de gör. Han tror att all mening är det man ser och känner att man själv fyller en funktion i, att man känner sig viktig som en del i resultatet. På företaget är alla skräddare med i processen, för att uppnå en delaktighet. Johan berättar att de skickar ett personligt brev tillsammans med lagningen till kunden ”vilket gör att de inte blir bortkopplade från slutresultatet” (Johan).

För Liam kom kontakten med återanvändare och konsumtionskritiker efter en period av vad han kallar för ”onödigt arbete och slöseri av tid”. Vi kan se att även de andra tar upp ”det meningslösa arbetet” när de pratar om jobb, och hur viktigt det är att hitta sitt syfte. För Alex är skapandet det centrala, för Liam att hitta gemenskap och för Sara är kommunikation samt ett större syfte det viktiga. För Johan är hans uppbyggande av hållbarhet viktigt och Oskar vill i längden vara mer självförsörjande för sin familj på deras gård. Informanterna verkar ha hittat sina sätt för att hitta ett syfte och mening i det de gör, i protest mot konsumismen. Långt ifrån

den alienation som både Bauman och Paulsen tar upp i sina texter (Bauman, 2008 s. 36–37, Paulsen, 2010 s. 219).

Sedan huruvida informanterna går emot samhället skiljer sig avsevärt. När det gäller ekoaktivism kan vi även här se att Alex, Sara och Liam är mer aktivistiska än vad Oskar och Johan är. Möjligtvis beror detta på just det som Sara är inne på; tid. De båda driver egna företag och arbetar största delen av sin tid, medan de andra lägger allt mer fokus på organisationerna som de volontärar på, som också har en aktivistisk prägel. Återbruk är ett politiskt statement. Även fast Oskar och Johan har liknande attityder och åsikter som de andra så har Oskar en familj att försörja, och Johan har en dröm att uppfylla. Men nog kan man påstå att bojkott och minimalism är aktivism det med. Det skulle Paulsen påstå (Paulsen, 2010 s. 112). Om vi istället skulle koppla det till Bourdieu och det sociala fältet, är kanske aktivismen ett tecken på starkare position i det sociala rummet, i jämförelse med ”det coola”. När det gäller synen på den linjära ekonomin faller det sig tydligt att samtliga är skeptiska och även de flesta av informanterna anser att kapitalism och tillväxt är helt och hållet ohållbart ekonomiska drivmedel. Johan sticker ut från de andra genom att se möjligheter i en kapitalism och effektivisering grundad på cirkulär ekonomi som framtiden, att vi givetvis kan ha tillväxt och en bra ekonomi på återbruk som grund. En reformerad typ av kapitalism. De andra är negativa till det ekonomiska kapitalet i allmänhet, och att pengar i form av valuta inte är optimalt.

5.5 Avfall, konsumismens baksida

Vad det gäller informanternas syn på varför vi slänger så mycket, kan vi se att samtliga anser att det dels har med bristande kvalitet och lagningsmöjligheter på produkter som produceras idag. Att det beror på en kunskapsbrist samt en fåfänga där vi mår bättre att rensa, suddas bort det gamla överflödet och fylla det med något nytt. Att börja på ett nytt kapitel. Oskar tror att det främst beror på både plats och expertis:

Mycket är väl lagringsmöjligheter. [...] Har man en lägenhet idag har man ingen plats att tillvara saker på. Många gånger anlitar man företagare att renovera framförallt för att de inte har möjligheter att lagra det. Om de skulle finnas möjligheter att lämna gammalt så skulle det nog öka andelen återbruk och minska svinnet.

För Johan beror det på att vi köper saker vi inte behöver alls, utan som vi intalar oss själva att vi vill ha. Vi är alltså mer intresserade av känslan av att köpa än vad vi är av själva saken. Och då är det inte konstigt att vi slänger det.

Vad det gäller vad som händer med det som slängs, förmedlar informanterna sina tankar. Oskar menar på att kommunerna har det största ansvaret. I vissa kommuner välkomnas det att man återbrukar, för att det då kommer till användning och de dessutom slipper hantera skräpet. Men i exempelvis Oskars kommun är det annorlunda:

Har man en kommun där fjärrvärmeverket måste rulla dygnet så ser de skräpet som de kan elda som en inkomst, så de motarbetar lite sig själv om de minskar den ena inkomsten. För dom är det den billigaste uppvärmningen.

Enligt Liam hamnar det mesta på en annan kontinent. Nästan allt skickas till Afrika eller till Asien. Vi dumpar all skit på fattiga länder. För inte så länge sedan var det stora protester i Malaysia där de vägrade ta emot allt skräp som vi i västvärlden skeppar över, så de skickade tillbaka allt, vilket skapade problem.

När det gäller mat så menar Sara att nästan allt slängs och blir inlåst i containrar. Det eldas sedan ofta upp för att bli till energi, biobränsle eller värme, vilket hon tycker är helt galet då det samtidigt finns människor som går hungriga.

Alex som kan mycket om plast menar på att endast 10 procent av all plast materialåtervinns trots att sopföretagen själva säger att det är 35 procent, vilket även stämmer överens med SVD:s artikel som beskriver hur mycket som går förlorat i sophantering trots svenskars källsortering. (Stiernstedt, 2018). En rapport från återvinningsindustrierna visar att hela tre fjärdedelar av vårt återvunna material deponeras, bränns, blandas eller förstörs så att det inte går att återvinna. Även där blir den största delen uppeldat till energi och värme. Detta är oerhörda mängden råolja och fossila bränslen som vi går miste om, som istället hade kunnat användas till att omskapa plast. En av anledningarna är att det finns så många olika typer av plast och att det är svårt att sortera dessa varianter. En annan anledning är att plast endast kan återvinnas ett fåtal gånger. Han säger också att på återvinningscentralen, där han studerade sin folkhögskolekurs, hittade han ofta slängda saker som fungerade helt utmärkt. Som Jeff Ferrell beskriver i sin *Empire of scrounge*, skapar vår ändlösa konsumtion samt nedsvärtande av gammalt ett samhälle av rester, vilket skapar förutsättningar för en motpol (Ferrell, 2006 s. 1–5). "One man's trash is another man's treasure, and the by-product from one food can be perfect for making another" (Yotam Ottolenghi).

Vi kan se att informanterna bekräftar det som både Paulsen och Bauman beskriver när det gäller avfall. Som Paulsen menar på, lever vi en överflödsekonomi, inte en behovsekonomi. Detta gör att människor hungrar på en plats samtidigt som ändlöst med välfungerade saker sopas bort på en annan. För det är pengar som är i fokus, inte att mätta behov (Paulsen, 2010 s. 97). Avfallet är som Bauman beskriver, en blomstrande industri. Det går inte att ha en fortsatt ändlös konsumtion utan att dessutom göra sig av med det gamla (Bauman, 2008 s. 28, s. 30). När vi blir överösta med nya saker vi inte behöver, måste vi städa upp och skapa ett tomrum. Som fylls snabbt igen för att mätta våra begär. För att detta hamsterhjul ska fungera måste vi människor distansera oss från oss själva, objekten och vår omgivning. Och att avvika från detta skapar både ett utanförskap, som blomstrar ut i gemenskap och ett nytt fält i form av konsumtionskritik och återbruk (Becker, 2006 s. 26, Bourdieu, 1995 s. 15–17).

6. Sammanfattande och avslutande reflektioner

Syftet med den här uppsatsen har alltså varit att genom kvalitativa intervjuer dels få en djupare inblick i återbruk och se hur olika varianter kan skilja sig från varandra och vad som förenar dem i att bli ett fält. Dels att se vad som skapar identiteten bakom ekoaktivism och hur det ger upphov till en meningsfullhet. Utifrån de 5 intervjuade ser vi hur mycket det återbruket kan skilja sig, där snickeri, maträdning, konstnärskap, klädromskapande teknikreparationer visar sig ha mycket gemensamt i detta fall. Vad vi kan se finns det mycket som förenar informanterna, där konsumtionskritik, minimalism, identitetsskapande och letande efter ett syfte för dem samman. En självvald livsstil. Teoretiker som Becker och Bourdieu har hjälpt oss att förstå hur människor i utvecklandet av identitet i det sociala rummet blir *outsiders*, vilket leder till ett nytt fält av antikonsumtion och återbruk som det har gjort i de intervjuades fall. Som nämndes i syftet, för att få en insikt om konsumtion är antitesen viktig, något som visat sig stämma. Återbruket och protesten mot dagens konsumtion berättar om samhällets brister.

Trots denna uppsats bidragande del till forskningen är vi fortfarande i behov av ytterligare granskning av återbruk och andra alternativ till konsumtionssamhället. Genom deltagande observationer och att intervjua fler personer inom fältet kan vi få ytterligare förståelse av hur det ser ut. Exempelvis att komma nära återanvändare som inte har valt livsstilen, som hemlösa personer utan en annan utväg, eller människor som tvingas leva på samhällets rester för sin

överlevnad. Man kan fråga sig om aktivismen är lika stor där. Att även forska vidare på hur fenomenet skiljer beroende på kön och ålder, men också geografi och politik i olika länder är av intresse. Som de flesta informanterna påpekar så behövs det en större kartläggning av problemet med konsumismen och vårt beteende för att vi ska kunna förbättra, förändra och forma ett samhälle som främjar både meningsfullhet och naturen samtidigt som vi mättar våra behov.

7. Käll- och litteraturförteckning

Tryckt litteratur:

Barnard, Alex. V (2011) *Freegans – diving into the food waste in America*. London: University of Minnesota press

Bauman, Zygmunt (2008) *Konsumtionsliv* Göteborg: Daidalos

Becker, Howard. S (1991) *Outsiders - a study of sociology of deviance* New York: The free press of Glencoe.

Becker, Howard. S (2006) *Utanför - avvikandets sociologi* Lund: Arkiv förlag/A-Z förlag.

Bourdieu, Pierre (1995) *Praktiskt förnuft – bidrag till en handlingsteori* Göteborg: Daidalos

Broady, Donald & Bourdieu, Pierre (1993) *Kultursociologiska texter* Stockholm: Brutus Östlings bokförlag

Denscombe, Martyn (2008) *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsobjekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Fangen, K & Sellerberg, A (2011) *Många möjliga metoder*. Lund: Studentlitteratur

Ferrell, Jeff. (2006). *Empire of scrounge. [electronic resource] : inside the urban underground of dumpster diving, trash picking, and street scavenging*. New York University Press.

Kallis, Giorgos, Vasilis Kostakis, Steffen Lange, Barbara Muraca, Susan Paulson & Matthias Schmelzer. 2018. *Research on Degrowth. Annual Review of Environment and Resources* 43: 291–316.

Paulsen, Roland (2010) *Arbetsamhället – hur arbetet överlevde teknologin* Malmö: Gleerups

Rennstam, J & Wästerfors, D (2015) *Från stoff till studie: Om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur

Sjöberg, K & Wästerfors, D (2008) *Uppdrag forskning - konsten att genomföra kvalitativa studier* Malmö: Liber

Elektroniska källor:

Världsnaturfonden WWF, *Living planet report* (2018)

Hämtad: 2019-12-09 <https://www.wwf.se/rapport/living-planet-report/>

Roos, Magnus (2019, 8 november) *Hållbarhet: En utopi så länge vi köper lycka*. SVT opinion. Hämtad: 2019-12-09 <https://www.svt.se/opinion/article24392733.svt>).

Stiernstedt, Jenny (2018, 17 januari) *Svenskarna källsorterar – men plasten bränns upp*, Svenska Dagbladet. Hämtad: 2019-12-09 <https://www.svd.se/svenskarna-kallsorterar--men-plasten-branns-upp>).

Redaktionen (2018, 27 juni) *Intresset att återanvända ökar kraftigt, Recycling*. Hämtad 2019-12-10:

https://www.recyclingnet.se/article/view/609977/intresset_att_ateranvanda_okar_kraftigt

Israelsson, Linette (2019, 6 juni) *Glädjebeskedet: Allt fler köper kläder i andra hand*, *Expressen*. Hämtad 2019-12-10: <https://www.expressen.se/nyheter/klimat/gladjebeskedet-allt-fler-koper-klader-i-andrahand/>

Yotam Ottolenghi quotes, Brainy quote. Hämtad 2019-12-29:

https://www.brainyquote.com/quotes/yotam_ottolenghi_606729

9.1 Bilaga 1. Intervjuguide

1. Kan inte du berätta lite kort om dig själv? (namn, ålder, bakgrund, jobb, intressen etc)
2. Kan inte du berätta lite om hur du använder dig av återbruk?
3. Hur kommer det sig att du började? Vilka fick dig på kroken?
4. Vad får dig att fortsätta?
5. Hur ser omgivning på återbruket du gör? Positivt/negativt? Smutsigt?
6. Spelar pengar en stor roll i din vardag? På vilka sätt i så fall?
7. Kan du inte berätta lite om vad du tycker om samhället i stort?
8. Konsumerar vi för mycket? Hur tycker du att vi kan förändra vårt beteende?
9. Hur ser du på att bo i städer kontra bo på landsbygden?
10. Går det att hitta en kreativ yta stadsmiljöer?
11. Hur hittar du mening och syfte i vardagen?
12. Hur ser du på jobb och arbete?

13. Anser du att detta är att leva på andras bekostnad? Varför/varför inte?

9.2 Bilaga 2. Fältanteckningar Alex

Jag kommer till föreningen. Det är en gammal byggnad avsedd för att bygga fartyg. Idag har det förvandlats till ett makerspace för alla möjliga personer som vill skapa, använda sin kreativitet och hålla i projekt. Alex visar mig runt och presenterar mig för andra personer som arbetar på platsen. Han beskriver för mig hur verkstaden i källaren fungerar och hur makerspace:t är uppdelat i olika avdelningar. Det finns bl.a. ett cykelkök, som är en cykelverkstad som vem som helst kan laga, bygga och fila på sin cykel med gamla reservdelar. I avdelningen bredvid står Alex och gör en soffa av ett badkar som har svetsat av till hälften. Daniel berättar att de till helgen ska ha öppet hus och visa upp allt som de har gjort på sistone. Bl.a. kommer han att ta med sin platskonverteringsmaskin, precious plastic, han kommer visa lite lampor han har gjort och sin badkarssoffa som snart blir färdig.

9.3 Bilaga 3. Fältanteckningar Liam:

När jag kommer fram träffar jag Liam i dörren som jag ska intervjua först. Innan dess vill han bjuda på en kaffe och visa mig runt på stället. Det är just nu en byggarbete- och samlingsplats. De har nyligen fått en ny lokal, och bygglovets har godkänts, så nu ska de bygga upp sin

verksamhet igen. De ska bygga Sveriges största och första matbank baserad på matsvinn, de kommer att ha ett svinnkök, en freeshop, kreativa ytor för skapande och workshops. På denna sociala förening är alla välkomna säger Liam, med riktlinjerna kärlek och gemenskap.

9.4 Bilaga 4: Fältanteckningar Oskar:

Bakom folkparken finns det hus i alla olika utseenden, på hjul. Några vagnar har ett traditionellt utseende, andra är mer utmanande gällande form och estetik. Jag ser ett hus nästan helt byggt i fönster. Och ett annat hus som har en fasad av ihopsatta småplank i olika färger och stilar, som tillsammans skapar ett levande och färglatt lusthus. De rullande husen används som boende till folkparkskollektivet och de som arbetar på platsen. De förvandlas också till hotell och övernattning för gäster eller band som spelar på deras evenemang och festivaler.

9.5 Bilaga 5: Fältanteckningar Johan:

Johan visar mig in i lokalen och arbetsplatsen för hans växande företag. Det är ett stort rum, som en verkstad, uppstyrt med symaskiner, tyger, trådar, en hörna med bortskänkt restmaterial från gamla kläder som secondhandbutiker inte kunnat sälja och därför skänkt vidare till företaget. Här sitter två skräddare och jobbar med sina beställningar. Ena skräddaren, från Libanon, arbetar på en jacka som ska få nya knappfästen och fickorna lagade. Den andra skräddaren, från Palestina, håller på att sy ihop olika typer av kläder. Johan sammanställer, hanterar beställningarna och ser till att rätt saker blir gjorda. Johan visar mig runt hur processen går till. Från att de klickar in sina önskningar på internet, skickar till repamera, och sen lagas och skickas tillbaka till kunder inom två veckor. Han visar mig hur han fint och stilrent paketerar en lagad väska, skickar hälsningar samt kommunicerar med kunderna så att de blir nöjda.